

ុ

ក

ច

TYPHOON

Isan Phonetic Dictionary

ພ័ត៌មានអុកទម្រង់រោន
ភាសាខ្មែរ

វ

ច

ច

Isan Phonetic Transcription Guidelines

แนวทางการถ่ายทอดเสียงภาษาอีสาน

adisai@scb10x.com, supakitb@kku.ac.th

March 2025

วัตถุประสงค์.....	1
ที่มา.....	1
เสียงและโครงสร้างพยัญชนะในภาษา.....	1
โครงสร้างพยัญชนะในภาษาอีสาน.....	2
คลังหน่วยเสียงในภาษาอีสาน (Phoneme Inventory).....	2
หน่วยเสียงพยัญชนะต้น (onsets).....	2
หน่วยเสียงสระ (vowels).....	3
หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย (codas).....	4
หน่วยเสียงวรรณยุกต์ (tones).....	5
ข้อบังคับทางสัทสัมผัส (Phonotactic Rules).....	5
วิธีการถ่ายเสียงคำต่างๆ.....	6
กรณีที่ว่าไป.....	6
คำไทย คำอีสาน และคำที่มีเสียงตัวสะกดตรงตามเสียงในคลังเสียงพยัญชนะท้าย.....	6
คำที่มีเสียงตัวสะกดไม่ตรงตามเสียงในคลังเสียงพยัญชนะท้าย.....	8
กรณีที่มีเสียงแปร.....	10
กรณีที่เป็นคำพ้องรูป.....	10

วัตถุประสงค์

เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการถ่ายเสียงอ่านแบบภาษาอีสาน ทั้งคำตິนอีสาน คำไทย และคำยืม

ที่มา

เนื่องจากการถอดเสียงอ่านในปัจจุบันเพื่อการประมวลผลภาษาด้วยคอมพิวเตอร์มีแต่ชุดข้อมูลภาษาไทยกลางเท่านั้น การสร้างชุดข้อมูลนี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาต่อยอดเทคโนโลยีทางภาษาอีสานต่อไป

เสียงและโครงสร้างพยัญชนะในภาษา

ภาษาทุกภาษาในโลกจะเรียกการเปล่งเสียงแต่ละครั้งว่า พยัญชนะ โดยในแต่ละพยัญชนะจะต้องมีเสียงสระ (vowel) เป็นแกน (nucleus) ของพยัญชนะ โครงสร้างพยัญชนะในแต่ละภาษามีกฎเกณฑ์ที่ต่างกันไป เช่น ในภาษาไทยทุกพยัญชนะจะต้องมีเสียงพยัญชนะต้นเสมอ โดยต้องมีอย่างน้อย 1 หน่วย แต่ไม่เกิน 2 หน่วย สำหรับภาษาอังกฤษพยัญชนะต้นเป็นสิ่งที่มีหรือไม่มีก็ได้ หากมีจะมีมากที่สุด 3 หน่วย เป็นต้น (เช่น ในคำว่า strong)

หน่วยที่เล็กที่สุด ในพยัญชนะเรียกว่า หน่วยเสียง (phoneme) โดยจะแบ่งประเภทตามตำแหน่งดังนี้

- ตำแหน่งหน้าแกนของพยัญชนะ เรียกว่า พยัญชนะต้น (initial consonant / onset)
 - หากเป็นพยัญชนะเดี่ยว ใช้ตัวย่อ C
 - หากเป็นพยัญชนะควบ (consonant cluster) 2 หน่วย ใช้ตัวย่อ CC

- หรือใช้จำนวนตัว C ตามจำนวนหน่วยที่ปรากฏ
- แกนของพยางค์ เรียกว่า สาระ (vowel) ใช้ตัวย่อ V
 - หากเป็นสาระเดี่ยว (monophthong) ใช้ตัวย่อ V
 - หากเป็นสาระประสมสองส่วน (diphthong) ใช้ตัวย่อ VV
 - หากเป็นสาระประสมสามส่วน (triphthong) ใช้ตัวย่อ VVV
 - หรือใช้จำนวนตัว V ตามจำนวนหน่วยที่ปรากฏ
- พยัญชนะท้าย (final consonant) หรือ ตัวสะกด (coda)
 - หากเป็นพยัญชนะเดี่ยว ใช้ตัวย่อ C
 - หากเป็นพยัญชนะควบ (consonant cluster) 2 หน่วย ใช้ตัวย่อ CC
 - หรือใช้จำนวนตัว C ตามจำนวนหน่วยที่ปรากฏ

สำหรับภาษาที่มีวรรณยุกต์ (tone) กำหนดให้วรรณยุกต์เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างพยางค์ด้วย ใช้ตัวย่อ T

ตัวอย่าง โครงสร้างพยางค์ของคำต่างๆ

บ้าน	CVCT	ประกอบด้วย	บ + อ + น + เสียงโถ
อด	CVCT	ประกอบด้วย	อ + โอะ + ด + เสียงเอก
เพลีย	CCVVT	ประกอบด้วย	พ + ล + เอีย + เสียงสามัญ

โครงสร้างพยางค์ในภาษาอีสาน

ภาษาอีสานมีโครงสร้างพยางค์เหมือนภาษาไทย สามารถเขียนโครงสร้างได้ดังนี้ C(C)V(V)(C)T

- ต้องมีพยัญชนะต้นอย่างน้อย 1 หน่วยเสียงแต่ไม่เกิน 2 หน่วยเสียง
- ต้องมีสาระเดี่ยวหรือสาระประสม
- มีหรือไม่มีพยัญชนะท้ายก็ได้
- ต้องมีวรรณยุกต์กำกับเสมอ

โดยจุดที่แตกต่างกับภาษาไทยคือคลังหน่วยเสียงที่ไม่เหมือนกัน

คลังหน่วยเสียงในภาษาอีสาน (Phoneme Inventory)

หน่วยเสียงพยัญชนะต้น (onsets)

หน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว ไม่มีหน่วยเสียง /ร/ แต่มีหน่วยเสียง /ญ/

หน่วยเสียง	สักอักษร	ตัวอย่างคำ	หมายเหตุ
บ	p	บ่า, เปิด	
พ/ผ	p ^h	ผ่า, พี (อ้วน)	
บ	b	บัง, เป็ด	
ต	t	ต่อ, ตับ	
ท/ธ	t ^h	ถอย, ทอด	

ດ	d	ด่อง, ดาgar (กั้น)	
ຈ	ʈʂ	ຈาน, ຈีด	
څ/ڇ	ʈʂʰ	څىچخ	ใช้กับคำยืมหรือ ชื่อเฉพาะ
ກ	k	گۆي, گوب	
څ/ڏ	kʰ	څىن, ڏين	
ۅ	?	ۅب, ۅاب	
ڸ	m	ڸاما, ڸېد	
ڹ	n	ڹون, ڼوڭ	
ڽ	ŋ	ڽاڭ (เดิน), ڽۇون (เพราะ), Ҥۇيىڭ	ไม่มีในภาษาไทย กลาง
Ӯ	ŋ	Ӯنوك, Ӯمام	
Ӳ/Ӵ	f	Ӳئىد, Ӵانج	
Ӷ/Ӹ	s	Ӷېئىز, Ӹېئىز	
ӵ/ӷ	h	ӵەيا	
Ӆ	l	Ӆلام, Ӆونج, Ӆوي	
ۉ	w	ۉواخى, ۉانج	
Ӯ	j	Ӯغا, Ӯئىن, Ӯماتى	

หน่วยเสียงพยัญชนะควบ ไม่มีการควบกับหน่วยเสียง /ر/ และ /ล/ แต่จำกัดให้ใช้ /وا/ คำไทยแท็บงคำเท่านั้น

หน่วยเสียง	สักอักษร	ตัวอย่างคำ (ตาม spelling standard)	หมายเหตุ
قا/خوا	kʰ w	قهۇڭ, څوڭ	จำกัดให้ใช้กับคำ ไทยแท็บงคำ เท่านั้น

หน่วยเสียงสระ (vowels)

เหมือนภาษาไทยกลาง

หน่วยเสียง	สักอักษร	ตัวอย่างคำ	หมายเหตุ
ិ	i	ិង	
ី	ើ	ីបិន	
ເອ	e	ເពិំ (ທັບ)	

ເອ	e:	ເໜັນ (ໝາຍ)	
ແອະ	ɛ	ແຂົງ	
ແວ	ɛ:	ແໜັນ (ແບນ)	
ອະ	a	ນັ່ງ	
ອາ	a:	ຍາມ (ເວລາ)	
ເອາະ	ɔ	ຫວ່ອງ (ຫລອ)	
ອອ	ɔ:	ຄອງ (ຮອ)	
ໂອະ	o	ອັງ (ໜີ້ງ)	
ໂອ	o:	ໂຕນ (ກະໂດດລົງ)	
ອຸ	u	ຢູ່ງ	
ອູ	u:	ສູນ	
ອີ	ɯ	ມືນ (ດີ້ດ້ານ)	
ອຶອ	ɯ:	ມືນ (ລື້ມຕາ)	
ເອວະ	χ	ເລິກ (ລຶກ)	
ເອອ	χ:	ເທີ່ມ (ໜ່າມ)	
ເອີຍ	i ຊູ	ເປີຍກ	
ເອີອ	y ຊູ	ເດືອນ, ເຖື່ອ (ຄຣັງ)	
ອັວ	u ຊູ	ສວນ	

ຫນ່ວຍເສີຍພຍັງໝະກໍາຍ (codas)

ຫນ່ວຍເສີຍ	ສັກອັກຊ	ຕົວອໍຍ່າງຄຳ	ໝາຍເຫດ
ນ	ŋ̚	ຕາບ (ປະ)	
ດ	t̚	ອັດ (ປິດ)	
ກ	k̚	ຜົອກ	
?	?	ເຕະ	ໃຊ້ກັບພຍານົກສະໜັບ ເສີຍສັນທິໄມໜີ ເສີຍຕົວສະກັດ
ມ	m̚	ຄວາມ	
ນ	n̚	ໜ້ານ (ມີໂຫຼດ)	
ງ	ŋ̚	ເນື້ອງ	
ວ	w̚	ແຂ້ວ (ພັນ)	

ย	จ	คาย (ระคาย, คัน)	
---	---	------------------	--

หน่วยเสียงวรรณยุกต์ (tones)

ภาษาอีสานเป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์ 6 หน่วยเสียง แต่อิทธิพลของภาษาไทยกลาง จึงต้องเพิ่มน้ำเสียงตรีเข้าไปเป็นน้ำเสียงภาษาต่างถิ่น โดยกำหนดสักอักษรดังนี้

หน่วยเสียง	สักอักษร	ตัวอย่างคำ	หมายเหตุ
T1 วรรณยุกต์ตា-ชื้น [24]	-Η	ผี ฝ่า ถุง กัด ตก จบ	
T2 วรรณยุกต์ตា-ตก [21]	-Μ	งาน ก้า ปลา บู๊ บิน แดง ดาว	
T3 วรรณยุกต์กลาง-ชื้น-ตก [352]	-ῆ	เมื่อย งู นา คำว่า พาน พัน	
T4 วรรณยุกต์สูง-ระดับ [44]	ἲ	ป่า ไก่ ต่อ ส่าย ง่าย ว่าง ท่า	
T5 วรรณยุกต์ต่า-ระดับ [22]	Ἔ	ข้าว ห้า หน้า ขาด หวาน มาก	
T6 วรรณยุกต์กลาง-ตก [31]	-Ἄ	ป้า บ้าน แม่ งาม มีด เชือก	
ตรี	-἖	อุ้ย โอ้ย ปี้ด	ใช้กับคำที่มีหรือคำเลียนเสียงธรรมชาติ (เช่น เทียบเท่าเสียงวรรณยุกต์ตรีในภาษาไทยกลาง)

ข้อบังคับทางสักสัมผัส (Phonotactic Rules)

- กำหนดให้มีเสียง ร ให้ถอดเสียงหน่วยเสียงดังกล่าวเป็น ษ หรือ ล
- กำหนดรายการเสียงพยัญชนะควบกล้ำต่อไปนี้เท่านั้น
 - ไม่มีเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำร และ ล เช่น
 - ปราบ ถอดเสียงได้เป็น ป อาจ T5
 - คล้าย ถอดเสียงได้เป็น ค อาจ T3
 - ไม่มีเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ ว ให้ออกเสียงเป็นสระ อัว หรือตัดเสียง ว ออก เช่น
 - ความ ถอดเสียงได้เป็น ค อัว ม T3
 - ขาวๆ ถอดเสียงได้เป็น ช อัว น T1
 - กว่า ถอดเสียงได้เป็น ก อัว น T4
 - เกวียน ถอดเสียงได้เป็น ก เอียน T2

ยกเว้น คำควบกล้ำ ว บางคำที่ยืมเข้ามาจากภาษาไทยกลาง ให้คงเสียงควบไว้ เช่น คำว่า ชวด เครว ครัว ให้คงเสียงควบไว้

- สระเสียงสั้นต้องมีตัวสะกดเสมอ และ

- หากไม่มีรูปตัวสะกด ให้ใช้? เป็นตัวสะกดในการถอดเสียง (ใช้แทนเครื่องหมาย glottal stop: ?) และกำหนดเสียงวรรณยุกต์ เช่น
 - เกาะ ถอดเสียงได้เป็น ก เอาะ ?T1
 - พุ ถอดเสียงได้เป็น พ อุ ?T4
- เป็นเสียงวรรณยุกต์ T1 กรณีพยัญชนะต้นเป็นอักษรสูง หรืออักษรกลาง เช่น
 - ขบ ถอดเสียงได้เป็น ข ໂອະ ບ T1
 - กบ ถอดเสียงได้เป็น ก ໂອະ ບ T1
- เป็นเสียงวรรณยุกต์ T4 กรณีพยัญชนะต้นเป็นอักษรต่ำ เช่น
 - มัก ถอดเสียงได้เป็น ม ອະກ T4
- กำหนดรายการเสียงพยัญชนะท้ายต่อไปนี้เท่านั้น
 - บ /b/ เช่น งับ (ปิด)
 - ด /t/ เช่น อืด (หายาก มีน้อย)
 - ก /k/ เช่น กอก (ตัน)
 - อ /ʔ/ เช่น อะ (ถู สี กระทบ)
 - ມ /m/ เช่น ມຸນ (ปิด คວ່າ ครอบ)
 - ນ /n/ เช่น ນ້ານ (กลัว)
 - ຈ /ŋ/ เช่น ຈົ່ວ່າ (ยกย่อ)
 - ວ /w/ เช่น ວ້າວ້າ (ปลาชนิดหนึ่ง ปลาชิว້າວ້າ)
 - ຍ /j/ เช่น ຍາຍ (แจก แบ่ง กระจาย เกลື່ຍ)

วิธีการถอดเสียงคำต่างๆ

กรณีทั่วไป

คำไทย คำอีสาน และคำที่มีเสียงตัวสะกดตรงตามเสียงในคลังเสียงพยัญชนะท้าย

ในการนี้ที่เป็นคำไทยหรืออีสาน ให้ถอดเสียงตามการออกเสียงของผู้พูดภาษาอีสานส่วนใหญ่เมื่อออกเสียง แต่ละพยางค์โดยทั่วไป เสียงที่ถอดออกมากัดต้องสอดคล้องกับคลังหน่วยเสียงภาษาอีสาน ต้องมีองค์ประกอบให้ครบ โครงสร้างพยางค์ และไม่ขัดกับข้อบังคับทางสัทสมัยของภาษา เช่น

คำศัพท์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์
กา	ກ	ອາ		T2
ເຊື້ອະ	ຂ/ສ	ເອີຍ	?	T4
ครານ	ຂ/ຄ	ອາ	ບ	T6
ເປັນຍິນ	ປ	ເອີຍ	ນ	T4
ດຳ	ດ	ອະ	ມ	T2
ໄກລ້	ກ	ອະ	ຍ	T6
ເມາ	ມ	ອະ	ວ	T3
ນຸ	ບ	ອຸ	?	T4
ໄປ	ປ	ອະ	ຍ	T4

การถอดเสียงวรรณยุกต์กรณีที่คำคำนั้นมีรูปวรรณยุกต์ตัว ให้ถอดเป็น ‘ตรี’ สำหรับรูปวรรณยุกต์จัตวา ให้ถอดเป็น ‘T1’ เช่น

คำศัพท์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์
โต๊ะ	ต	โอะ	?	ตรี
ตัว	ต	อ้า		T1

ในกรณีที่คำนั้นมี 2 พยางค์ขึ้นไป ให้แยกพยางค์ แล้วจึงถอดเสียงของแต่ละพยางค์เมื่อออกเสียงพยางค์นั้น โดย ๆ เช่น คำว่า ‘ขอนแก่น’ แบ่งพยางค์ได้เป็น ‘ขอน’ และ ‘แก่น’ ในขั้นการถอดเสียง ให้เพิ่มคอลัมน์ พยัญชนะควบ สระ พยัญชนะท้าย และวรรณยุกต์ สำหรับทุกพยางค์ของคำนั้น เช่น

คำศัพท์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์
ขอนแก่น	ข/ค	อ/o	น/n	T1	ก/g	แ/eo	น/n	T4
เควงศ์	ข/ค	ເ/eo	ງ/ng	T6	ຂ/ค	າ/aa	ງ/ng	T6

ข้อควรระวัง บางพยางค์/คำจะมีเสียงวรรณยุกต์แตกต่างไปจากเมื่อออกเสียงคำคำนั้นรวดเดียวหรือ ในบริบทมากกว่าคำ ให้ถอดตามเสียงที่ออกเมื่อพยางค์นั้นอยู่เดียว ๆ เช่น

คำศัพท์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์	หมายเหตุ
ลิ	ล/ช	ີ	?	T1	☒ ตรงกับหลักการถอดความ
ສີ	ສ/ช	ີ		T5	☒ ไม่ตรงกับหลักการถอดความ เนื่องจาก เป็นการออกเสียงที่เกิดการแปรเสียง วรรณยุกต์เมื่อออกเสียงร่วมกับคำอื่นแล้ว

คำศัพท์	พยางค์ที่ 1				พยางค์ที่ 2				พยางค์ที่ 3				หมายเหตุ
	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์	
ศาสนा	ສ/ช	ອາ	ດ	T5	ສ/ช	ອະ	?	T1	ນ	າ		T1	☒ ตรงกับหลักการถอดความ
ศาสนា	ສ/ช	ອາ	ດ	T5	ສ/ช	ອະ		T5	ນ	າ		T1	☒ ไม่ตรงกับหลักการถอดความ เนื่องจาก เป็นการออกเสียงที่เกิดการแปรเสียง วรรณยุกต์เมื่อออกเสียงร่วมกับคำอื่นแล้ว

คำที่มีเสียงตัวสะกดไปตรงตามเสียงในคลังเสียงพยัญชนะท้าย เช่น สะกดลงท้ายด้วยตัว 'ล' และในคลังเสียงพยัญชนะท้ายไม่มีเสียง /ล/ ให้ถอดเสียงตั้งนี้

- หากลงท้ายด้วย 'ล' ให้ถอดเสียงเป็น /น/ /ว/ หรือ ไม่ออกเสียง เลือกเสียงตัวสะกดที่พบบ่อยที่สุดในหมู่ผู้พูดภาษาอีสาน เช่น

คำ/พยางค์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์
(เดต)ตอล	ต	ออ		T2
เบลล์	บ	ເອ	ວ	T2
บอล	บ	ออ	ນ	T2

- หากลงท้ายด้วย 'ສ' หรือ 'ช' ให้ถอดเสียงเป็น /ດ/ เช่น

คำ/พยางค์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์
ເພີ່ງ	ຟ/ຝ	ເອ	ດ	T4
ຂອສ	ໜ/ສ	ອອ	ດ	T4

- หากลงท้ายด้วย 'ຈ' ให้ถอดเสียงเป็น /ດ/ เช่น

คำ/พยางค์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์
ເບຈ	ບ	ເອ	ດ	T5
ເພຈ	ພ	ເອ	ດ	T5

- หากลงท้ายด้วย 'ຟ' ให้ถอดเสียงเป็น /ນ/ เช่น

คำ/พยางค์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์
ເຊົ່າ	ໜ/້າ	ເອ	ນ	T4
ຄຣາຟດ	ໜ/ຄ	ອາ	ນ	T4

- หากลงท้ายด้วย 'ໜ' ให้ถอดเสียงเป็น /ດ/ เช่น

คำ/พยางค์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์
ມາຮ້າ	ມ	ອາ	ດ	T4
(ເປາວິນ)ວອ້າ	ວ	ອອ	ດ	T4

- หากคำนั้นมีตัวสะกดที่ไม่ใช้กับภาษาไม่ต้องถอดเสียงตัวนั้น เช่น

คำ/พยางค์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์
ไซซ์	ช/ส	อะ	ย	T6
ไลก์	ล	อะ	ย	T6

ในกรณีที่เป็นคำยืมภาษาต่างประเทศและมีพยัญชนะควบที่ไม่ใช่เสียงพยัญชนะควบกับเสียง /ร/ และ /ล/ และเสียงควบ /กว/ /ขว/ และ /คว/ ให้ถอดเสียงดังนี้

- หากเป็นเสียงควบกล้า /อ/+ /เสียงพยัญชนะ/ ให้ถอดเป็นเสียง /อ/ อย่างเดียว เช่น

คำ/พยางค์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์
(จากม่าน)อว'	อ	อี		T6

- หากเป็นเสียงควบกล้าที่ไม่ใช่ /อ/+ /เสียงพยัญชนะ/ ให้ถอดเป็นเสียง ‘พยัญชนะตัวแรก’ + ‘-ะ’ และ ‘พยัญชนะตัวที่สอง’ + ‘เสียงสระของคำ/พยางค์นั้น’ เช่น เสียงควบ /สว/ และ /สยาม/

คำศัพท์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์
สวี(คุณ)	ช/ส	อะ	?	T5	ว	อี		T1
(ชู)สยาม	ช/ห	อะ	?	T4	ย	อโ	ก	T4

ในกรณีที่คำนั้นไม่ได้ทับศัพท์เป็นภาษาไทยไว้แต่คงเป็นภาษาต้นทาง เช่น ‘gay’, ‘Powerpuff’ ให้ถอดเสียงตามการออกเสียงในภาษาอีสานและหลักการถอดเสียงคำที่มีเสียงตัวสะกดไม่ตรงตามเสียงในคลังเสียงพยัญชนะท้ายที่อธิบายไป เช่น

คำศัพท์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์
gay	ก	เอ		T2				
sex	ช/ส	ເອະ	ກ	T4				
Power	พ	อา	ວ	T3	ວ	ເອອ		T6

กรณีที่มีเสียงแปร

ในกรณีที่คำนั้นมีเสียงแปร คือคำเดียวกันแต่สามารถออกเสียงได้หลายแบบ โดยที่ไม่เปลี่ยนความหมาย เช่น คำว่า ‘รัก’ สามารถออกเสียงได้ว่า ‘ฮัก’ หรือ ‘ลัก’ ให้พิจารณาเลือกเสียงแปรหลักหากเสียงแปรนั้นเป็นเสียงที่ผู้พูดภาษาอีสานส่วนใหญ่พูด และเลือกเสียงแปรอื่น ๆ เป็นเสียงแปรรอง รูปแบบของเสียงแปรต่าง ๆ เช่น

● เสียงแปรพยัญชนะ

คำ/พยางค์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์	เสียงแปรหลัก	เสียงแปรรอง
รัก	ย	อะ	ก	T4	☒	
รัก	ล	อะ	ก	T4		☒

● เสียงแปรสระ

คำ/พยางค์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์	เสียงแปรหลัก	เสียงแปรรอง
เลือ	ล	เอือ		T1	☒	
เลือ	ล	เอีย		T1		☒

● เสียงแปรวรรณยุกต์

คำ/พยางค์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์	เสียงแปรหลัก	เสียงแปรรอง
พ่อ	พ	ออ		T4	☒	
พ่อ	พ	ออ		T6		☒

กรณีที่เป็นคำพ้องรูป

ในกรณีที่เป็นคำพ้องรูป คือคำที่มีรูปเขียนเหมือนกัน แต่ออกเสียงต่างกันและการใช้งานและ/หรือความหมายแตกต่างกัน ให้ถอดความตามการออกเสียงและให้บริบทการใช้งานเป็นประโยชน์หรือวิธีของคำนั้น เช่น

คำ/พยางค์	พยัญชนะต้น	สระ	พยัญชนะท้าย	วรรณยุกต์	บริบทคำพ้องรูป
ย่าง	ย	อา	ง	T6	วิธีทำอาหารแบบหนึ่ง เช่น ไก่ย่าง
ย่าง	ญ	อา	ง	T4	ย่างเดิน
รำ	ย	อะ	ม	T3	ผงยี่หรือละเอออง เมล็ดข้าวสาร เช่น รำข้าว
รำ	ล	อะ	ม	T3	การแสดงที่มีการเคลื่อนไหว ร่างกาย เช่น รำไทย

